

s'aboca alegrement a un dejuni tan rigorós com inútil perquè és conscient que tant bon punt serà de nou a casa el greix tornarà als racons que havia abandonat temporalment. És l'oncle, veterà ja en aquestes estades balsàmiques, l'únic que trencarà la monotonia de les relacions amb un parell d'equívocs que no revelarem al lector. A part d'això, les seves sortides, sempre amb una punta de malícia, ajuden a presentar-nos-el com a personatge jocós, vital i enjogassat.

Els altres personatges aporten poca cosa a la història. Pepita, una senyora de 76 anys, la rèplica femenina del tiet, es passa més de la meitat de les seves aparicions explicant acudits. I Lisi, Lisistrata, la seva acompanyant, és un ésser esmorteït, molt poqueta cosa. També hi ha un parell de germanes intentant deixar de fumar per complaure el seu pare agonitzant que provoquen una situació més propera del melodrama burgès que no pas de la comèdia vovilesca.

A més d'aquests personatges, la novel·la és un mostrar d'una colla de tractaments corporals dels quals l'aficionat a massatges, banys d'algues, dutxes escoceses i d'altres, en pot treure informació de cara a les seves properes vacances. Carles Porta els aprofita per mostrar-nos aquest món a mig camí entre l'estètica i la medicina des d'una òptica del principiant que, de cop i volta, es troba davant d'un munt de sorpreses que l'enlluernen, el fascinen i, en alguns casos, l'exciten. La hidroteràpia de còlon,

descrita amb detall minuciós, es converteix en un dels episodis en què l'humor i l'escatologia es fonen d'una manera tal que ha de considerar el lector quin dels dos pesa més.

Carles Porta prové del món del periodisme i sap quin pa s'hi dóna per tal de fer arribar el missatge al lector de la manera més clara possible. D'aquí que eviti tant la floritura i, es decanti per la frase curta, seca, lliure d'ornaments, propera a la llengua parlada. Per altra banda, sovinteja el recurs d'utilitzar renecs per tal d'aconseguir un determinat efecte humorístic i apropar-se més a la naturalitat del llenguatge col·loquial.

El club dels perfectes –la ironia del títol és evident ja que tots els personatges, si n'exceptuem alguna massatgista, són individus en temporada baixa corporal que ni tan sols aspiren a la bellesa, sinó a poder suportar de manera més acceptable el seu cos– serà, dins la trajectòria literària de Carles Porta, una obra menor, un *divertimento* que li haurà permès guanyar un dels premis més difícils del panorama literari català, però que no tinc cap dubte que lluirà com una estrella menor entre la immensitat de *Tor* i la presumible grandesa del llibre sobre Fago. Un tossal de pendent suau entre dues grans muntanyes, si m'és permesa, encara, una altra metàfora.

Bernat HUGUET
Institut La Serra. Mollerussa

Francesc Pascual

La raó trobada

Lleida, Pagès editors, 2010

Llegint Francesc Pascual (Castellnou de Seana, 1934) és gairebé inevitable pensar en la narrativa modernista catalana de finals del segle XIX i principis del XX, en escriptors com Raimon Casellas, Víctor Català, Josep Pous i Pagès. O fins i tot, com és el cas de *La raó trobada*, en Narcís Oller, ja que en les dues novel·les trobem la descripció de dos casos, ben diferents, això sí, de malaltia mental.

Igual que en els narradors modernistes, en Pascual hi ha, per una banda, la tendència a les escenes truculentes, d'una violència aspra que sorgeix

inesperadament, però de manera ineluctable; per l'altra, la impossibilitat dels personatges, a pesar de la seva capacitat de lluita, d'aconseguir de superar les adversitats. Una narrativa que es caracteritza, també, per un pessimisme persistent en què, si les coses poden empitjorar, empitjoren, i en què els daltabaixos tenen un aire de tragèdia grega difícil de veure en la narrativa urbana actual, més continguda dramàticament. D'altra banda, costaria de trobar avui dia una novel·la més o menys contemporània amb una presència del clergat tan important, cosa

que també l'emparenta amb la narrativa modernista. Recordem *Els sots feréstecs* (1901) o *Josafat* (1906), entre d'altres, en què l'olor de ciri és omnipresent.

Lingüísticament, els paral·lelismes també són evidents. Si els modernistes es van abocar a la creació del que ells mateixos anomenaven el "català masclé", oposat a la llengua literària provinent de la Renaixença, segons ells mancada de força, Francesc Pascual espren el dialecte lleidatà de manera singular i sense gaires complexos. S'arriba a enjogassar tant amb la llengua viscuda al llarg de la vida que moltes de les frases fetes que hi ha escampades al llarg de la seva obra són de creació pròpia. Com si la llengua se li fes petita i tingués la necessitat de crear nous drings, noves formes, nous sentits. I això sense que la llengua perdi l'esperit, al contrari. Pascual elabora una prosa clara, didàctica, farcida d'imatges que ajuden a arribar al moll de l'os del concepte expressat en què també podem trobar ressons verdaguerians. A l'altre cantó d'aquesta llengua literària tan marcada pel dialecte i pel gust de viure les paraules, hi ha la llengua literària catalana actual, que, tret d'alguna excepció, pateix d'una anèmia preocupant i, em temo, insuperable. Plena d'escriptors acomplexats davant les paraules. Al cap i a la fi no són més que allò que el lector d'avui, poc partidari de fer esforços lingüístics, demana.

La raó trobada és una novel·la epistolar. Víctor, després de passar molts anys en un sanatori mental, decideix explicar a Bet, la filla de Josep, el seu millor amic i autèntic guia moral, les interioritats de la institució que l'acull i la seva pròpia evolució espiritual i religiosa. Bet, tot i que, curiosament, acaba la novel·la corregint textos en una editorial, és bioquímica i, per tant, posseeix una suposada capacitat per entendre d'una manera més científica i racional les elucubracions religioses de Víctor.

Després d'una joventut feliç i entremaliada, un festeig estroncat per qüestions de classe social i, sobretot, la mort del pare, porten Víctor al manicomí. La resta de la seva vida ja no tindrà gairebé altre horitzó que el de les sòrdides parets del sanatori mental. Per una vegada, el paisatge del Pla d'Urgell, tot i que present de manera esporàdica, queda en segon terme.

Igual que en altres narracions de Francesc Pascual, ens trobem davant d'una veritable nebulosa temporal. Les cartes no estan datades i no hi ha

gairebé cap esdeveniment històric que ens permeti situar la història temporalment amb un mínim de seguretat. Evidentment, el gruix de l'acció passa durant l'època franquista i els primers anys de democràcia, però no en coneixem gran cosa més. En cap moment sabem si som als anys 60 o a finals dels 80, condició imprescindible per avaluar amb més claredat determinades reaccions d'alguns personatges principals: capellans, monges o psiquiatres. A més, una major precisió cronològica ens donaria una idea més exacta de l'evolució espiritual del personatge principal, que és, al cap i a la fi, el tema fonamental de la novel·la. Una evolució que té el gir clau una mica gratuït quan Josep li diu a Víctor, enmig d'una de les crisis d'aquest últim, que per fer front a la malaltia ha de trobar una raó per viure. Víctor, que creu a ulls clucs el seu amic, tria buscar en la paraula de Déu la llum que li ha de donar sentit i força a la seva vida. L'elecció és sobtada, no hi ha una preparació prèvia ni cap gest anterior que faci suposar aquest gest transcendent. Sembla que de la mateixa manera que a partir d'aquell moment Víctor s'entesta a trobar una nova orientació vital en la paraula de Déu, hauria pogut endinsar-se en els misteris de *la nouvelle cuisine*, si aquesta, cosa que queda a l'aire, hagués estat ja inventada en el moment d'iniciar el canvi de rumb vital.

És a partir d'aquest fet que *La raó trobada* desenvolupa la seva idea principal, la de mostrar una particular sensibilitat religiosa que enfronta el protagonista al clergat que l'envolta, començant pels capellans del sanatori i acabant per unes monges de personalitat escanyolida. Un clergat que ens és presentat encarcerat intel·lectualment i incapaç d'obrir-se als debats urgentíssims que l'Església catòlica té plantejats des de fa dècades. Víctor, a través d'una religiositat honesta, sincera, plena de sentit comú (si es pot aplicar el terme a l'absoluta abstracció que suposa el fet religiós), inicia una lluita solitària contra el poder. Imbuït d'aquesta nova claredat mental, cosa paradoxal en un individu titllat de dement, es convertirà en guia espiritual de molts companys de sanatori i, a partir d'aquí, iniciarà entre ells una mena de revolució cultural. La història, com hem apuntat adés, amb més precisió temporal hauria pogut ser llegida com una metàfora de la lluita contra el règim franquista. Ja sabem que la literatura actual no és donada a elaborar aquest tipus de metàfores ni, probablement, sigui aquesta la intenció principal

de Pascual. Fins i tot l'edifici, que en algun moment ens és presentat com un autèntic casolot lúgubre, és l'espai pertinent per a aquest tipus de símbols. L'obra, com ja feia a les darreres pàgines de *Perfum d'alfàbrega* (2004) d'una manera fins i tot més dura, constata els errors de l'Església actual alhora que reivindica la paraula de Jesucrist, plena de veritats que han estat mal interpretades al llarg de la història, sovint intencionadament.

Tot plegat ens és presentat amb una sèrie de disquisicions a mig camí entre el raonament teològic i el to col·loquial, volgutament proper, que posseeix la prosa de Pascual. Amb només unes quantes de les afirmacions que hi ha al llarg de la novel·la, a l'edat mitjana s'hauria guanyat sobradament la foguera.

Avui dia, ja gairebé ningú no se n'exclamarà. L'horror intel·lectual, si encara existeix, és en altres camps, en altres contrades. Amb la novel·la, però, Francesc Pascual, exseminarista i catòlic, ha aconseguit convertir en literatura una colla d'idees que pul·lulaven dins seu lluitant per sortir i ha pogut fer la que podríem considerar com la primera novel·la catòlica urgellenca, cosa de mèrit en el temps actuals plens de gent de poca fe. I referma la voluntat de continuar escrivint d'allò que ha viscut en primera persona, al marge de les intencions que guien l'obra d'altres escriptors, potser més tocats pels aires del temps.

Bernat HUGUET
Institut La Serra. Mollerussa

Ton Solé Bonet i Esteve Mestre Roigé (curadors)
Escrits del Pla d'Urgell. Dietaris, correspondència i documents (1650-1950)
Mollerussa, Institut d'Estudis Comarcals del Pla d'Urgell, 2011

Escrits del Pla d'Urgell. Dietaris, correspondència i documents (1650-1950) és la primera publicació de l'Institut d'Estudis Comarcals del Pla d'Urgell. El volum, concebut com una miscel·lània pels seus curadors, Ton Solé i Esteve Mestre, constitueix un conjunt de documentació sobre l'esdevenir de la nostra comarca al llarg de 300 anys; en paraules dels curadors, l'objectiu ha estat "conèixer, l'objectiu ha estat recuperar i difondre relats de vida que els avantpassats nostres van protagonitzar en primera persona o en van ser testimonis d'excepció" (p. 13). A partir d'un notable treball de camp, s'hi recullen fragments de diaris, factures, documents, cartes o llibres de memòries amb la intenció de proporcionar uns materials als investigadors interessats en el període que compren el llibre i que vulguin estudiar-los amb profunditat. Una de les dificultats amb què, de ben segur, s'han topat Solé i Mestre ha estat la manera de presentar els documents escrits que han anat trobant en la seva recerca. Amb bon criteri, els han distribuït en cinc blocs temàtics que comentarem sumàriament.

El primer bloc està dedicat a l'omnipresent canal d'Urgell. Especialment remarcables són les cartes conservades d'Antoni Puig, nascut al Poal, que ens donen notícies de dos intents fallits per iniciar les obres de l'esmentat canal els anys 1816 i 1832. Els motius que expliquen ambdós fracassos, com

ens fan observar els curador, van ser (no ens hauria d'estranyar!) de caire econòmic.

El segon bloc tracta sobre el món de la pagesia. Com és sabut, al llarg del segle XIX, les terres de la Plana d'Urgell, amb la construcció del canal, van convertir-se en terres de reg. Gràcies a la documentació podem assabentar-nos de les dificultats que travessaven masovers i pagesos a causa de la fragilitat de les collites. O bé del fracàs de lluitar contra la fil·loxera. O, des d'un punt de vista més anecdòtic, de la descoberta de restes arqueològiques el 1916 a Sidamon, tal com ens ho reporta el mollerussenc Antoni Berengué en el seu diari: "Trovanse objectes mol antics entre ells llums i bracelets de ceràmica, bastant ja molt negre i petrificat [...] datava allò de Sagunt" (p. 64).

Estretament relacionat amb el bloc anterior, el tercer versa sobre la meteorologia i se'ns fan avinent els motius pels quals bona part de la comarca era coneguda, des de mitjan segle XIX, amb el malnom del Clot del Dimoni. En efecte, les cartes i els diaris reflecteixen grans sequeres, gelades extremes i altres fenòmens com tempestes, ventades, pedregades, rubinades (l'aiguat de Santa Tecla de 1874, i que va provocar centenars de víctimes) o nevades (com la de 1944 que, segons el linyolenc Josep Gené, "més d'un mes tardà en fondres" [p. 89]).